

Sygn. akt I CSK 17/18

POSTANOWIENIE

Dnia 16 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wojciech Katner

w sprawie z wniosku A. B.
przy uczestnictwie W. R.
o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 16 maja 2018 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestnika
od postanowienia Sądu Okręgowego w W.
z dnia 29 czerwca 2017 r., sygn. akt XXVII Ca [...],

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania**
- 2) ustala, że wnioskodawczyni i uczestnik ponoszą koszty postępowania kasacyjnego związane ze swoim udziałem w sprawie.**

UZASADNIENIE

W wyniku rozpoznania apelacji wnioskodawczynie A. B., postanowieniem z dnia 29 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy w W. zmienił zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w W. z dnia 22 marca 2016 r. w ten sposób, że stwierdził, iż spadek po A. T. z d. C., zmarłej 22 maja 1992 r. nabyła jej prawnuczka A.B. w całości, oddalił apelację w pozostałym zakresie i rozstrzygnął o kosztach postępowania. Według Sądu drugiej instancji wnioskodawczynie należyte wykazała wadliwość zastosowania przez Sąd Rejonowy art. 952 § 1 k.c. w odniesieniu do ujawnionych okoliczności sprawy. Uznał, że spełnione zostały przesłanki testamentu ustnego, w którym powołana została do całości spadku prawnuczka spadkodawczynie.

W skardze kasacyjnej uczestnik postępowania W. R. zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie zaskarżonym postanowieniem przepisów prawa materialnego, tj. art. 952 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie. Naruszenie przepisów postępowania dotyczy art. 278 § 1 w związku z art. 227 i art. 670 k.p.c., art. 382 w związku z art. 278 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 w związku z art. 391 i art. 13 § 2 k.p.c. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy, ewentualnie po uchyleniu tego postanowienia przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i zasądzenia kosztów postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawczynie wniosła o odmówienie przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie mogła zostać przyjęta do rozpoznania ze względu na brak spełnienia przesłanek określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wykonując zobowiązanie Sądu Okręgowego uczestnik postępowania przedłożył uzupełniając uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania. Z powołaniem się na art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wskazał na występujące w sprawie trzy zagadnienia prawne. Pierwsze dotyczące tego, kto może być świadkiem przy sporządzaniu testamentu ustnego, drugie odnoszące się do wystąpienia

okoliczności uzasadniających sporządzenie testamentu ustnego, a trzecie – celowości i konieczności powołania biegłego w celu ustalenia występowania w konkretnej sprawie szczególnych okoliczności uniemożliwiających lub bardzo utrudniających dochowania zwykłej formy testamentu. Ponadto skarżący podniósł oczywiste uzasadnienie skargi kasacyjnej.

W orzecznictwie i doktrynie od dawna jest znane i utrwalone stanowisko dotyczące formułowania zagadnienia prawnego, jako podstawy skargi kasacyjnej, które musi być abstrakcyjne a jednocześnie odnosić się do ustalonego w sprawie stanu faktycznego. W związku z tym, nie można dokonanych ustaleń faktycznych w sprawie, którymi Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) ani przeinaczać, ani dostosowywać do z góry powziętej tezy, w tych ustaleniach nie występującej. Pod tym względem ma rację wnioskodawczyni w odpowiedzi na skargę, zwłaszcza że przedmiotem rozważań istotnych dla sprawy nie jest analiza stanu małżeństwa w porównaniu z uprzednim, nawet wieloletnim konkubinatem. W sprawie było bezsporne, że w chwili sporządzania testamentu ustnego jego świadek był osobą obcą w rozumieniu przepisów powołanych w skardze.

Drugie zagadnienie dotyczy kwestii, na którą niepotrzebne jest zajmowanie stanowiska, ze względu na jego oczywistość. Do stwierdzenia szczególnej okoliczności pozwalającej na skorzystanie z formy testamentu ustnego nie jest oczywiście wystarczający sam wiek testatora, lecz winno się zbadać szereg dalszych okoliczności. Uczynił to Sąd drugiej instancji, wskazując na te okoliczności, które zaważyły na jego stanowisku w uzasadnieniu. Jest w nim mowa (bez numeracji stron) o złym stanie zdrowia spadkodawczyni, nie wstawaniu przez nią z łóżka, miała powykręcane palce u rąk, co uniemożliwiało jej pisanie, chorowała na wiele chorób, które – jak stwierdził Sąd Okręgowy – już same z siebie powinny były być uznane przez Sąd pierwszej instancji za „owe szczególne”, powodujące, że zachowanie zwykłej formy testamentu było bardzo utrudnione. Sąd stwierdził też, że sama nie mogła udać się do notariusza ani nawet wezwać go do siebie. Wymagała pomocy innych osób, ale z córką I. była skonfliktowana. Sąd stwierdził ogólnie, że „mając na względzie stan zdrowia oraz wiek spadkodawczyni nie należało od niej wymagać, aby posłużyła się pomocą innych osób i wezwała notariusza w celu sporządzenia testamentu notarialnego.

Z dotychczasowego orzecznictwa wynika, że „możliwość uzyskania pomocy ze strony innych osób przy pokonywaniu przeszkód w posłużeniu się zwykłą formą testamentu nie wyklucza z góry skorzystania z formy testamentu ustnego” (zob. cyt. przez wnioskodawczynię orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 6 sierpnia 1958 r., I CR 512/58, nie publ.). Dominuje pogląd w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że przesłanka obawy rychłej śmierci jest spełniona, jeżeli subiektywne przekonanie spadkobiercy oparte jest na uzasadniających je okolicznościach obiektywnych (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2002 r., II CKN 15/00, nie publ.; z dnia 16 lipca 2003 r., V CKN 434/01, nie publ. oraz z dnia 27 lutego 2013 r., IV CSK 380/12, nie publ.).

Można przyznać rację skarżącemu odnośnie do potrzeby skorzystania z opinii biegłego na okoliczności wystąpienia przesłanek zdrowotnych u spadkobiercy, uzasadniających sporządzenie testamentu ustnego. Jednak ta kwestia również nie wymaga dokonywania analizy przez Sąd Najwyższy, gdyż została ona już rozstrzygnięta po myśli skarżącego, w szczególności w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2008 r., I CSK 381/07 (nie publ.). Jest jednak wątpliwe, jaka byłaby wartość dowodu z biegłego w sytuacji, gdy przedmiotem badania są okoliczności dotyczące spadkodawcy zmarłego ćwierć wieku temu. Wobec braku przekonującego uzasadnienia odnośnie do przyjmowania skargi do rozpoznania ze względu na przedstawione pierwsze dwa zagadnienia prawne, zbyt mało racjonalnych argumentów przemawia za przyjęciem tej skargi ze względu na trzecie zagadnienie.

Podnosząc wystąpienie przesłanki oczywistej zasadności skargi uczestnik w najmniejszym stopniu nie wykazał jej spełnienia na gruncie art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Mając to na uwadze należało na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzec jak w postanowieniu, rozstrzygając o kosztach postępowania na podstawie art. 520 § 1 w związku z art. 391 § 1, art. 13 § 2 i art. 398²¹ k.p.c.